O'ZBEKISTON SHAROITIDA OILAVIY TADBIRKORLIKNING AHOLI BANDLIGINI TA'MINLASHDAGI ROLI

Kambaraliyeva Shahnoza Murod qizi
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti Menejment fakultetining BBA-85 guruh talabalari
shahnozakambaraliyeva4@gmail.com

Bozorova Munisa G'afur qizi
bozorovamunisa44@gmail.com
DOI:https://doi.org/10.5281/zenodo.23552625

Annotatsiya. Bugungi kunda O'zbekiston sharoitida aholi bandligini ta'minlashda oilaviy tadbirkorlikning tutgan strategik o'rni va uning ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyati shuningdek, oilaviy tadbirkorlikning aholi bandligini ta'minlash borasida yangi ish o'rinlarini yaratish, oilalar daromadini oshirish va kambag'allikni qisqartirishdagi ahamiyati yoritiladi. Xususan, tadbirkorlikning qishloq xo'jaligi, hunarmandchilik, kichik ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish sohalarida yangi ish o'rinlarini yaratishning samarali mexanizmlari sohalar bo`yicha ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: oilaviy tadbirkorlik, aholi bandligi, tadbirkorlik faoliyati, yangi ish o'rinlari, kambag'allikni qisqartirish, oilalar daromadi, kichik ishlab chiqarish, xizmat ko'rsatish, qishloq xo'jaligi, imtiyozli kreditlar, mahalliy resurslar, iqtisodiy faollik.

Kirish.

Bugungi kunda aholi bandligini ta'minlash, barqaror daromad manbalarini yaratish va kambag'allikni qisqartirish O'zbekistonda ijtimoiy-iqtisodiy siyosatning muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Ayniqsa, aholining o'zini o'zi band qilishi, kichik biznes faoliyatini yo'lga qo'yishi va oilaviy daromadlarini oshirishida oilaviy tadbirkorlik muhim ahamiyat kasb etmoqda [2].

Oilaviy tadbirkorlik oila a'zolarining mehnati, bilim va ko'nikmalari hamda mavjud mahalliy resurslardan samarali foydalanish orqali daromad manbalarini shakllantirish imkonini beradi. Mazkur faoliyat turi qishloq xo'jaligi, hunarmandchilik, kichik ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish kabi turli sohalarda yangi ish o'rinlarini yaratishga xizmat qilishi bilan ahamiyatlidir [1].

Shu bilan birga, oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirish orqali nafaqat alohida oilalarning iqtisodiy faolligini oshirish, balki hududlarda bandlikni ta'minlash, aholi daromadlarini ko'paytirish va kambag'allikni qisqartirish imkoniyatlari kengayadi. Shu sababli O'zbekiston sharoitida oilaviy tadbirkorlikning aholi bandligini ta'minlashdagi rolini o'rganish va uning mavjud imkoniyatlaridan samarali foydalanish yo'llarini aniqlash dolzarb ilmiy-amaliy masalalardan biridir. Chunki, uning ahamiyati faqat oila a'zolarining daromad topishi bilan cheklanib qolmaydi, balki insonlarda mustaqil ishlash, o'z imkoniyatlarini namoyon etish va kelajakka ishonch bilan qarash ko'nikmalarini ham shakllantiradi. Ayniqsa, mehnat bozorida ish topish imkoniyati cheklangan hududlarda oilaviy tadbirkorlik yangi daromad manbalarini yaratishning qulay yo'li bo'lishi mumkin.

Biroq, ushbu sohani rivojlantirish uchun faqat tadbirkorlik istagining o'zi yetarli emas. Moliyaviy mablag'lardan foydalanish, kasbiy bilimlarni oshirish, mahsulotlarni sotish bozorini topish va zamonaviy texnologiyalarni joriy etish ham muhim ahamiyatga ega. Shuning uchun oilaviy tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash aholi bandligini mustahkamlash, oilalar farovonligini oshirish va mahalliy iqtisodiy imkoniyatlardan samarali foydalanishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

Shuningdek, so'nggi yillarda mamlakatimizda aholi bandligini ta'minlash, yangi ish o'rinlarini yaratish va aholi daromadlarini oshirish borasida sezilarli ijobiy o'zgarishlar kuzatilmoqda.

Xususan, 2025-yilda mamlakatda ishsizlik darajasi 4,8 foizni tashkil etib, 2024-yildagi 5,5 foizga nisbatan kamaygan [4]. Kambag'allik darajasi ham 2024-yildagi 8,9 foizdan 2025-yilda 5,8 foizgacha pasaygan (1-jadval).

© 2026 International Conference on Artificial Intelligence and Applications . All Rights Reserved.

1-jadval

Ko‘rsatkich	2024-yil	2025-yil	O‘zgarish
Ishsizlik darajasi	5,5%	4,8%	↓ 0,7 punkt
Kambag‘allik darajasi	8,9%	5,8%	↓ 3,1 punkt

O‘zbekistonda bandlik va kambag‘allik ko‘rsatkichlarining o‘zgarishi.

Ushbu ko‘rsatkichlar aholi bandligini oshirish va daromad manbalarini kengaytirishga qaratilgan chora-tadbirlarning muhim natijalaridan dalolat beradi. Biroq aholining barqaror daromadga ega bo‘lishini ta’minlash masalasi hali ham dolzarb bo‘lib, bunda oilaviy tadbirkorlikning imkoniyatlaridan samarali foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi [3].

Oilaviy tadbirkorlik, avvalo, oila a’zolarining mavjud mehnat salohiyatini iqtisodiy faoliyatga jalb qilish imkonini beradi. Bunda katta ishlab chiqarish korxonasini tashkil etish talab qilinmaydi. Oila o‘zining mavjud bilim va ko‘nikmalari, tomorqa yeri, uy-joyi yoki boshqa mahalliy resurslaridan foydalanib, kichik hajmdagi ishlab chiqarish yoki xizmat ko‘rsatish faoliyatini yo‘lga qo‘yishi mumkin. Ayniqsa, qishloq joylarda chorvachilik, parrandachilik, issiqxona xo‘jaligi, hunarmandchilik va tikuvchilik kabi faoliyat turlari oilalarning doimiy yoki qo‘shimcha daromad manbalarini shakllantirishda muhim o‘rin tutadi [6].

Oilaviy tadbirkorlikning bandlikni ta’minlashdagi amaliy ahamiyatini davlat tomonidan ajratilayotgan moliyaviy mablag‘lar natijalarida ham ko‘rish mumkin. Xususan, 2024-yilda oilaviy tadbirkorlik dasturlari doirasida 4 trln so‘m kredit ajratilib, 228 ming nafardan ziyod aholining bandligi ta’minlangan. Bu ko‘rsatkich oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirish uchun berilayotgan moliyaviy ko‘mak aholining iqtisodiy faolligini oshirish va yangi daromad manbalarini yaratishda muhim vosita bo‘lib xizmat qilayotganini ko‘rsatadi [7].

Shu bilan birga, oilaviy tadbirkorlikning ahamiyatini faqat yaratilgan ish o‘rinlari soni bilan baholash yetarli emas. Ushbu faoliyat oilalarning o‘z daromadini mustaqil shakllantirishiga, mehnat resurslaridan samarali foydalanishiga va mahalliy iqtisodiy faollikning kuchayishiga ham ta’sir ko‘rsatadi. Masalan, ilgari iqtisodiy faoliyatda ishtirok etmagan oila a’zolarining hunarmandchilik, xizmat ko‘rsatish yoki kichik ishlab chiqarish bilan shug‘ullanishi oilaning umumiy daromadini oshirishi mumkin. Shu sababli oilaviy tadbirkorlikni aholi bandligini ta’minlash bilan bir qatorda, oilaviy farovonlikni oshirish vositasi sifatida ham baholash lozim [8].

Biroq amaliyotda oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirishga to‘sqinlik qilayotgan ayrim muammolar mavjud. Eng avvalo, ayrim oilalarda tadbirkorlik faoliyatini boshlash uchun yetarli moliyaviy mablag‘ mavjud emas. Kredit olish imkoniyati mavjud bo‘lgan taqdirda ham, biznes-reja tuzish, mablag‘ni to‘g‘ri yo‘naltirish va faoliyatni samarali boshqarish bo‘yicha bilimlarning yetishmasligi kutilgan natijaga erishishni qiyinlashtirishi mumkin. Bundan tashqari, ishlab chiqarilgan mahsulotlarni sotish bozori, marketing va zamonaviy texnologiyalardan foydalanish bilan bog‘liq muammolar ham oilaviy tadbirkorlikning rivojlanishiga ta’sir qiladi.

O`rganishlar natijasida oilaviy tadbirkorlikning asosiy afzalliklariga, katta miqdordagi boshlang’ich mablag’ni talab qilmasligi, barcha oila a’zosi bo’lgan shaxslarni mehnat bilan bandligini ta’minlashi, hududlardagi iqtisodiy faollikni oshirishi hamda mavjuda mahalliy resusrlardan samarali foydalanish imkoniyatlari aniqlandi. Shu bilan birga, ushbu turdagi tadbirkorlik faoliyatining kengayishiga ta’sir ko’rsatayotgan moliyaviy resusrlarning cheklanganligi, huquqiy-me’yoriy tizimlarni takomillashtirishga bo’lgan ehtiyoji va tadbirkorlikka oid ko’nikmalarning yetarli darajada shakllanmaganligi kabu muammolar ham tahlil qilindi. Shu jumladan:

- Boshlang‘ich moliyaviy mablag‘larning yetarli emasligi
- Biznes-reja tuzish bo‘yicha bilimlarning kamligi
- Moliyaviy mablag‘larni samarali boshqarishdagi qiyinchiliklar
- Mahsulotlarni sotish bozorining cheklanganligi
- Marketing ko‘nikmalarining yetishmasligi

© 2026 International Conference on Artificial Intelligence and Applications . All Rights Reserved.

- Innovatsion texnologiyalardan foydalanishdagi mavjud to'siqlar[6].

Shu sababli oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirishda faqat kredit ajratish bilan cheklanib qolmasdan, tadbirkorlik faoliyatini kompleks qo'llab-quvvatlash zarur. Buning uchun yangi tadbirkorlik faoliyatini boshlayotgan oilalarga biznes-reja tuzish, moliyaviy boshqaruv, marketing va mahsulotni sotish bo'yicha amaliy ko'nikmalar berish muhim. Shuningdek, oilaviy tadbirkorlar tomonidan ishlab chiqarilayotgan mahsulotlarni mahalliy va onlayn bozorlarga olib chiqish imkoniyatlarini kengaytirish, kooperatsiya tizimini rivojlantirish ham ijobiy natija berishi mumkin.

Umuman olganda, oilaviy tadbirkorlik O'zbekistonda aholi bandligini ta'minlashning muhim yo'nalishlaridan biri sifatida namoyon bo'lmoqda. Uning rivojlanishi orqali oila a'zolarining mehnat salohiyatidan foydalanish, yangi ish o'rinlari yaratish va aholining daromadlarini oshirish imkoniyati kengayadi. Shu bilan birga, oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirishni moliyaviy qo'llab-quvvatlash, tadbirkorlik ko'nikmalarini oshirish va mahsulotlarni sotish imkoniyatlarini kengaytirish bilan uyg'unlashtirish uning bandlik va kambag'allikni qisqartirishdagi samaradorligini yanada oshiradi.

Ko'rib chiqilgan tadqiqot xulosasiga ko'ra, O'zbekiston sharoitida oilaviy tadbirkorlik aholi bandligini ta'minlash va ma'lum bir oilalarning daromadini oshirishda muhim ahamiyat kasb etar ekan ularning iqtisodiy faolligini kuchaytirishda zarur bir yo'nalishlardan biri bo'lib xizmat qiladi. Shuningdek, oilaviy tadbirkorlik nafaqat yangi ish o'rinlarini yaratishi, balki aholining barqaror daromad manbalarini shakllantirishga ham xizmat qiladi. Ayniqsa, qishloq joylarda chorvachilik, parrandachilik, issiqxona xo'jaligi, hunarmandchilik, tikuvchilik va xizmat ko'rsatish kabi yo'nalishlar oilalar uchun qo'shimcha va doimiy daromad manbalarini yaratishda muhim ahamiyatga ega. Shu bilan birga, oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirish uchun moliyaviy qo'llab-quvvatlash bilan bir qatorda, biznes reja tuzish, tadbirkorlik ko'nikmalarini rivojlantirish, mahsulotlarni sotish bozorlarini kengaytirish va marketing imkoniyatlaridan kengroq foydalanish zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi. Oilaviy tadbirkorlik to'g'risida: O'zbekiston Respublikasi Qonuni. – Toshkent.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. O'zbekiston – 2030 strategiyasi to'g'risida: O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni. – Toshkent, 2023.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. O'zbekiston Respublikasida aholi bandligini ta'minlash va kambag'allikni qisqartirish bo'yicha chora-tadbirlar to'g'risida. – Toshkent, 2024.
4. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi. O'zbekiston Respublikasida mehnat bozori va bandlik ko'rsatkichlari. – Toshkent, 2025.
5. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi. O'zbekistonda kambag'allik darajasi bo'yicha statistik ma'lumotlar. – Toshkent, 2025.
6. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi. O'zbekistonda oilaviy tadbirkorlik va oilaviy korxonalar faoliyati bo'yicha statistik ma'lumotlar. – Toshkent, 2025.
7. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. Oilaviy tadbirkorlik dasturlari doirasida kreditlash bo'yicha ma'lumotlar. – Toshkent, 2024.
8. World Bank. Uzbekistan Economic Update: Economic Growth, Employment and Poverty Reduction. – Washington, D.C.: World Bank, 2025.

© 2026 International Conference on Artificial Intelligence and Applications . All Rights Reserved.